

EDİTÖRDEN

Afet ve Afetlerde Sağlık Hizmeti Temalı Sayının Oluşumu ve İçeriği

Prof. Dr. Derya ÖZER KAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, Mayıs 2023 sayısının teması “Afetlerde Sağlık Hizmetleri” olarak belirlenmiştir. Ülkemiz, 6 Şubat 2023 tarihinde büyük bir deprem felaketi yaşamış, bu felaketin getirdiği olağanüstü durum ve sorunlarla baş başa kalmıştır. Bu depremi farklı kılan, arka arkaya ardışık şekilde cereyan etmesi, geniş bir coğrafyayı kapsamaması, gerçekleştiği saat ve mevsimsel özellikler ile müdahale etmesi zor bir durum oluşturması, büyük ölçekte can ve mal kaybının yaşanması ve ülke milli gelirinin önemli bir kısmını etkileyebilecek ekonomik zarara sebep olmasıdır. Ülkemiz bu felaketin yaralarını sarabilmek için topyekün seferber olmuştur. Bu seferberliğe katkı vermek için, Dergimiz Mayıs 2023 sayısında genel anlamda “Afet ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri” konusunu tema yaparak, yaşanan ve yaşanması muhtemel afetlerin insanlar ve çevremiz üzerindeki etkilerini ve bu etkilere karşı geliştirilebilecek tedbir ve çözümleri çok boyutlu irdelemeyi ve farkındalık oluşturmayı hedefledik.

Afet, “Büyük Felaket” anlamına gelmekte ve fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açan, insanın normal yaşantısını ve eylemlerini durduracak veya kesintiye uğratacak boyutta ve genellikle imkânların yetersiz kaldığı ve etkilerini uzun süre devam ettirme riski olan olaylar olarak tanımlanmaktadır. Karşımıza ani gelişen doğal afetler (deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar ve yangınlar), yavaş gelişen doğal afetler (şiddetli soğuklar, kuraklık ve kıtlık) ve insan kaynaklı afetler (nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları, endüstriyel kazalar, aşırı kalabalıktan meydana gelen kazalar, göçmenler ve yerlerinden edilenler) olarak çıkabilir. Afetler sadece insanı değil tüm canlıları ve toplumsal unsurları etkileyen olağanüstü olaylardır ve çok boyutlu incelenmesi gereken durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sayının Konuk ve Onursal Editörlüğünü Prof. Dr. Saffet KÖSE yapmıştır. “Afetler Nasıl Anlamlandırılmalı? Kötülük ve Allah'ın Adaleti (Teodise) Bağlamında Bir Değerlendirme” isimli Editörden yazısı ile konuyu irdemiş geniş bir değerlendirme sunmuştur.

Bu temamıza eşlik eden orijinal kapak resmi ve bu sayıda ilk kez kullanmaya başlayacağımız dergimize özel logo Prof. Dr. Fikri SALMAN tarafından tasarlanmış ve bunlara ilişkin bilgilendirme Grafik ve Sanat Tasarımı Editöründen yazısında ele alınmıştır. Kapak resminde enkazlar önünde başını ellerinin arasına alan kadın figürü yaşanan olayın vahametini yansıtmayı hedeflerken önünde yeşeren beyaz papatyalar, her şeye rağmen yeniden yeşerecek umutlarımızın simgesini oluşturmaktadır. Dergimizdeki bu çalışmaların da bu yeşermeye destek oluşturacağı umudundayız. Ayrıca, logo formatına dönüştürülmüş hayat ağacı motifi ile, sağlık çalışanlarının kaliteli ve sağlıklı bir yaşam için insan hayatına dokunmaları ve gösterdikleri gayretler temsil edilmiştir. Tasarım, Editörün ifadesi ile; “sonsuzluğu, ölümden sonraki hayatı simgeleyen hayat ağacı, dergimizin uzun süreli bir yayın olması dileğini, üzerinde bulunan bereket ve verimliliğin sembolü olan nar motifi nitelikli pek çok yayını, hayat ağacının üst ortasında yer alan çift başlı kartal dergimiz açısından alanında öncü ve güçlü bir yayın olmayı ifade etmektedir”.

Araştırma makalesi, sistematik derleme, derleme ve olgu sunumu olarak kabul edilen yayınlar bu sayıda genel konular ve afetlerde sağlık hizmeti alt başlıklarında katagorize edilmiştir. Yayın süreci içindeki afet dışındaki diğer makaleler genel konular başlığında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda değerlendirilen 20 adet araştırma makalesi yayına alınmıştır. Çeşitli yaş ve gruplarda beslenme, yeme davranışları, obezite ve ilişkili hususlar ile anne sütü önemli bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamdaki çalışma başlıkları “**Adölesanlarda İnternet Bağımlılığının Yeme Davranışları, Obezite ve Uyku Kalitesi Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi**”, “**Evaluation of Compliance of Clinical Nutrition Practices in with ESPEN Guidelines in Turkey**”, “**Social Appearance Anxiety and Mindful Eating in Nursing Students**”, “**The Relationship of Adherence to The Mediterranean Diet, Dietary Inflammatory Index and Nutrient Intake in University Students: A Cross-Sectional Study**”, “**İrritabl Bağırsak Sendromlu Bireylerin Beslenme ve Yaşam Kaliteleri: Niteliksel Araştırma Örneği**”, “**Factors Affecting Perception of Insufficient Milk in Primiparous Mothers: A Cross-Sectional Study**” şeklindedir.

Hemşirelik öğrencileri, hemşireler ve sağlık çalışanlarının eğitim, bakım davranışı, farklı çalışma alanlarında alışkanlıkları, bilgi düzeyleri ve tutumları ve klinik değerlendirmelere yönelik sonuçlar, “**Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik**

EDİTÖRDEN

Görüşleri, Algılanan Stres ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”, “Hemşirelik Lisans Öğrencileri için Fiziksel Muayenede Algılanan Öz Yeterlik Ölçeği’nin Türkçe Geçerlilik ve Güvenirliği”, “Family Needs in Intensive Care: Comparison of Family-Nurse Perceptions”, “İlaç Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Hemşire Alışkanlıkları”, “Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Çalışan Hemşirelerin Gelişimsel Destek Yetkinlik Durumlarının İncelenmesi”, “Ameliyathane Hemşirelerinin Etik Duyarlılıklarının İncelenmesi”, “Hemşirelerin Basınç Yaralanmasına Yönelik Bilgi Düzeyleri”, “Acil Serviste Çalışan Sağlık Personeline Verilen Adli Vakalarda Bilgi ve Uygulamalarına Yönelik Eğitimin Etkisinin Belirlenmesi”, “Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Takip Edilen Preterm Bebeklerin Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi” isimli araştırmalar ile ortaya konulmuştur.

Omuz ve dirsek eklemine yönelik çalışmalar, **“Omuz İmpingement Sendromlu Bireylerde Post İzometrik Relaksasyon Tekniğinin Omuz Normal Eklem Hareket Açıklığı Üzerine Etkisi”, “Investigating the Relationship of Age, Gender and Lateralization with Elbow Joint Proprioception”** makalelerinde irdelenmiştir.

Biyopsikososyal açıdan ele alınan **“Evaluation of Psychological Symptom Differences Between Disabled and Non-Disabled Individuals”, “Effect of the Marital Adjustment on the Prevalence of Postpartum Depression in Fathers”** isimli araştırmalarda engellilerde psikolojik semptomlar, hipertansiyonlu olgularda sağlık inançları, yaşlı hastalara bakım verenlerin yükü ve babalarda postpartum depresyon ile ilgili düzenlemelerin etkisi ortaya konulmuştur.

Afet kapsamında değerlendirilerek kabul edilen 13 araştırma makalesi bulunmaktadır. Mart 2020’de başlayan COVID-19 pandemisi bitmiş gibi görüne de çok boyutlu etkilerini hala sürdürmektedir. Pandemi de bir afet olarak değerlendirilmiştir. COVID-19 salgını sürecinin toplumdaki pek çok grup üzerinde ortaya çıkardığı zorluklar ile ilgili çalışmalar paylaşılmaya devam edilmektedir. Bu kapsamda, **“Bireylerin COVID-19’a Yönelik Yaşadığı Korku İle E-Sağlık Okuryazarlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, “Üniversite Öğrencilerinin Uzaktan ve Örgün Eğitime İlişkin Görüşleri: Bir Odak Grup Çalışması”, “Evaluation of Changes in Dietary Habits of Healthcare Professionals during COVID-19”, “Parents’ Views of the Impact of the COVID-19 Pandemic on Generation Alpha: A Descriptive Study”, “The Compliance of Nurses with Isolation Precautions During the Pandemic and the Effect of COVID-19 Fear and Anxiety: An Observational and Descriptive Study”, “COVID-19 Pandemisi Sürecinde İntörn Hemşirelerin Eğitim Süreçleri ve Kariyer Planlamalarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, “COVID-19 Pandemisinde Ankilozan Spondilit Hastalarında Stres, Anksiyete, Depresyon ve Uyku Kalitesinin İncelenmesi”, “COVID-19’lu Olmak” Nitel Bir Araştırma: Deneyimler, İhtiyaçlar, Öneriler”, “Comparison of Adverse Effects of BioNTech mRNA and Sinovac Vaccines in Adults in Turkey”, “Salgın Sürecinde Çocuk Acil Servise Zehirlenme ile Başvuran Çocukların Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Retrospektif Bir Çalışma”** isimli araştırmalar bu sayıda yer almıştır.

Afet ve deprem hususunda yayınlanan makaleler **“Hemşirelik Öğrencilerinin Afete Müdahalede Öz Yeterliliklerinin Belirlenmesi”, “Deprem Sonrası Salgın Oluşturma Potansiyeline Sahip Enfeksiyon Hastalıklarının Belirlenmesi”, “Afet Hemşireliği Alanında Son 10 Yılda Yapılan Araştırmalar: Bibliyometrik Bir Analiz”** başlıklarından oluşmuştur.

Yayınlan 3 adet sistematik derleme, **“Türkiye’de Gestasyonel Diyabetle İlgili Hemşirelik Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Sistematik Derleme”, “Türkiye’de Doğum Sonu Dönemde Spritüel Bakım ve Uygulamalara Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi: Sistematik Derleme”, “Çocuklarda Deprem Sonrası Rehabilitasyon Çalışmalarının Bibliyografik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi: Sistematik Derleme”** isimleriyle sunulmuştur.

“Kırılabilirlik Sendromu ve Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı ile İlişkisi”, “Değişen Dünyada Yaşlılık”, “Yaşlanmayla İlişkili Ürolojik Sorunların Yönetimi ve Hemşirelik Bakımı”, “Kronik Hastalıklarda Bakım Bağımlılığı İle İlgili Güncel Literatürün Gözden Geçirilmesi”, “Migren Yönetiminde Güncel Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Yaklaşımlarının Etkileri”, “Sağlık Kurumlarında Gıda Atıkları ve Sürdürülebilirliğinin Boyutları”, “Kanser Tanısı Alan Kadınlarda Fertilitenin Korunması ve Hemşirenin Rolü”, “Yaşlılarda Yalnızlık Ve Ölüm Korkusunun Yaşam Kalitesiyle İlişkisi” isimleri ile 8 genel derlemeye yer verilmiştir.

EDİTÖRDEN

Afet özelinde çok boyutlu 41derleme yer almıştır. Kahramanmaraş depremi özelinde afet yönetimi ve lojistiği **“6 Şubat 2023 Depreminin Afet Yönetim ve Deprem Lojistiği Açısından Değerlendirilmesi”** isimli araştırma ile irdelenmiştir. Bu felaket kapsamında göç gerçeği **“Disasters and Migration: Kahramanmaraş Earthquakes”** isimli İngilizce yayın ile incelenmiştir.

Afete yönelik ilk yardım, birinci basamak sağlık hizmetleri, güvenlik hizmetleri, çevre sağlığının korunması, veteriner hizmetleri, mühendislik hizmetleri kapsamında **“Afetlerde İlk Yardım”, “Afetlerde Güvenlik”, “Afetlerde Çevre Sağlığı”, “Afetlerde Veteriner Hizmetleri”, “Afetlerde Eczacılık Hizmetleri”, “Afetlerde Mühendislik Hizmetleri”, “Toksikolojik Afetler”, “Afetlerde Reaksiyon Hastaneleri”** isimli yayınlar paylaşılmıştır.

Adli durumlar afetlerde ön plana çıkmaktadır. **“Afetlerde Kimliklendirme ve Genetik Yaklaşımlar”, “Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi”, “Afetlerde Arama-Kurtarma ve Ceset Arama Köpekleri”, “Afetler, Sağlık Hukuku ve Diğer Yasal Düzenlemeler”, “Afet Realitesi Kapsamında İletişim Faktörü”** bu konudaki çalışmalarlardır.

Deprem sonrası görülebilecek klinik durum ve semptomlara yönelik paylaşılan yayınlar, **“Afet Sonrası Görülebilecek Klinik Semptomlara Yönelik Beslenme Önerileri”, “Savaş ve Terör Mağduru Bireylerin Yaşadıkları Ruhsal Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Uygulamalar”, “Fantom Deprem Hissi-Büyük Depremler Sonrasında Denge ve Vestibüler Etkilenimler”, “Depremlerden Sonra Sık Görülen Ortopedik Yaralanmalar ve Fizyoterapi ve Rehabilitasyon İhtiyaçları”, “Depreme Bağlı Toraks Travmalarında Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Yaklaşımları”, “Depremle İlişkili Rabdomiyaliz Geçiren Hastada Ampute Rehabilitasyonu”, “Deprem Sonrası Sirkadiyen Ritim ve Uyku-Uyanıklık Bozuklukları ile Baş Etmede Fiziksel Aktivite ve Egzersiz Yaklaşımları”, “Telerehabilitation: A Promising Solution for Post-Earthquake Rehabilitation”, “Post-Earthquake Spinal Cord Injury: Role of Physiotherapy and Rehabilitation”** başlıklarını taşımaktadır.

Psikososyal destek kapsamında **“Deprem Sonrası Psikiyatrik Destek”, “Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme”, “Mevsimlik Tarımda Çalışan Çocuklara Yönelik Afetlerde Sosyal Hizmet Müdahalesi”, “Doğal Afetler Sonrası Stres Bozukluğuna Eşlik Eden Ruminasyonun Fizyolojik Etkileri ve Mücadelede Egzersiz Yaklaşımları: Geleneksel Derleme”, “Afetlerle Tetiklenen Belirsizlik ve Stres Sürecinin Nöroanatomi ve Kontrolü”, “COVID-19 Pandemisinin Sağlık Çalışanlarının Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri”, “Afetlere Müdahalede Sosyal Hizmetin Çok Boyutlu Rolü”, “Yeniden Yaşama Sarılmak: Deprem Sonucu Gelişen Travma Sonrası Stres Bozukluğu Yönetiminde Temel Beden Farkındalık Terapisi”** derlemeleri yer almıştır.

Özellikli gruplara destek kapsamında, **“Afetlerde Geriatrik Yaklaşım”, “Depreme Hazırlar mı? Özel Gereksinimli Bireylerin Deprem Anında Güvenliği”, “Afetlerde Kronik Hastalık Yönetimi”, “Doğal Afetlerde Anne Sütü İle Beslemenin Sürdürülmesi”, “Deprem Gerçeği ve Kadın Sağlığı Üzerine Etkileri”** çalışmaları bulunmaktadır.

Mesleklerin rol ve görevleri özelinde **“Büyük Felaket: Afet Hemşireliği ve Afet Farkındalığı”, “Afet Yönetiminde Güçlü Çözüm Ortağı: Beslenme Hizmetlerinde Diyetisyenler”, “Fizyoterapistlerin Afet Konusundaki Eğitimleri ve Afetlerde Fizyoterapinin Yeri”, “Afet Yönetiminde ve Afete Bağlı Yaralanmalarda Fizyoterapistlerin Rol ve Görevleri”** isimli makaleler önemli farkındalıklar oluşturmaktadır.

Olgu sunumu olarak yer alan 3 çalışma **“Gebelik: Lenfoma mı, Bebek mi? Bir Olgu Sunumu”, “Pelvik Relaksasyon Tanılı Hastanın Gordon’un Fonksiyonel Sağlık Örüntüleri Modeline Göre Değerlendirilmesi: Olgu Sunumu”, “Akciğer Kanseri Tanılı Olan Hastaya Fonksiyonel Sağlık Örüntülerine Göre Verilen Hemşirelik Bakımı: Olgu Sunumu”** başlıkları ile paylaşılmıştır.

Tüm yayınların deprem süreci ve getirdiği sorunlar ile baş etmekte yol gösterici olabileceğini umut ediyoruz. Bu sayımızı depremde kaybettiğimiz vatandaşlarımızın anısına ithaf etmekten onur duyuyoruz.